

مجموعه اسناد اهدایی شاهرخ فیروز

علی ططری

عبدالحسین میرزا فرمانفرما که بعدها عنوان خانوادگی اش فرمانفرمایان گردید، از شاهزادگان بانفوذ و ثروتمند قجری بود که در پی سال‌های متمادی، حکم فرمانروایی ایالت‌های مختلفی را از دست شاهان قاجار گرفت. اکنون برخی از این فرمان‌ها در مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی موجود است. تنی چند از فرزندان او نیز در سیاست راه پدر را پیمودند که از آن میان پسر ارشدش، نصرت‌الدوله فیروز که در دوره رضا شاه به سمت وزارت مالیه منصوب گردید، از همه مشهورتر بود. اما در این مجال قصد نویسنده معرفی و شرح زندگینامه عبدالحسین میرزا و فرزندانش نیست، بلکه مدخلی بیان گردید برای شرح دیگری که در ادامه بدان اشاره خواهد شد.

در شش ماه گذشته بیش از ده مجموعه اسناد مکتوب و غیرمکتوب به مرکز اسناد کتابخانه مجلس شورای اسلامی افزوده شده است که از قابل توجه‌ترین آنها مجموعه اسناد اهدایی شاهرخ فیروز، فرزند نصرت‌الدوله فیروز است که با واسطه دوست گرامی و پژوهشگر تاریخ، آقای بهمن بیانی به کتابخانه مجلس اهدا شد. البته شایان ذکر است که در سال‌های نه‌چندان دور، خاندان فرمانفرمایان تعداد قابل توجهی از اسناد و مدارک تاریخی خود را به کتابخانه مجلس شورای اسلامی اهدا نموده‌اند که هم‌اکنون در مرکز اسناد کتابخانه مجلس آرشو گردیده و نگهداری می‌شود.

اما در میان اسنادی که به تازگی اهدا شده است - و بیش از دوهزار برگ سند را شامل می‌شود - اسنادی با موضوع‌هایی چون

قراردادهای تجاری و سیاسی، تلگراف‌هایی به رمز از اقصی نقاط دنیا (که البته برخی از آنها رمزگشایی شده است و برخی دیگر نیز می‌بایست رمزگشایی گردد)، اسناد سیاسی مربوط به مناسبات بین‌الملل، اسناد اقتصادی و به طور کلی اسناد مربوط به سال‌های پایانی دوره قاجار (دوران مظفری به بعد) از همه جالب‌تر است.

نکته دیگر اینکه، در این مجموعه تعداد اندکی سند موجود است که به زمان پس از پیروزی انقلاب اسلامی تعلق دارد. بنابراین، به لحاظ تاریخی، اسناد فوق، دوره‌های قاجار، پهلوی و جمهوری اسلامی را در بر می‌گیرد.

همچنین لازم به توضیح است که تعداد قابل توجهی از این اسناد، قراردادها و معاهدات سیاسی ایران با کشورهای چون روسیه و عثمانی است؛ برخی از این اسناد، اصل قراردادها و در سایر موارد، سواد (رونوشتی از نسخه اصلی) است که از پیمان‌نامه‌ها تهیه شده، که اتفاقاً با مهارت کم‌نظیر و با همان کاغذ و قلم و سبک و سیاق اصل سند قرارداد، نگارش یافته است. این امر به احتمال زیاد به توصیه و یا پیشنهاد نصرت‌الدوله فیروز و در همان زمان تنظیم معاهدات محقق گردیده است.

اسناد مربوط به مسائل مرزی و سرحدات و سوابق معاهدات مرزی از دیگر اسناد مجموعه اهدایی شاهرخ فیروز است که عمده این اسناد در چهار بخش اسناد وزارت امور خارجه، اسناد وزارت عدلیه، اسناد وزارت مالیه و در حجم کم‌تری، اسناد فرهنگی قابل تقسیم‌بندی و بررسی است.

وجود اسنادی به زبان‌های انگلیسی و فرانسوی در این مجموعه قابل توجه است. بسیاری از این اسناد در بررسی و تحلیل تاریخ روابط خارجی ایران حایز اهمیت است که می‌بایست برگردان شده و در دسترس پژوهشگران قرار گیرد.

علاوه بر موضوعات پیش گفته، برخی از این اسناد، اسناد خانوادگی خاندان فرمانفرمایان است که به طور عمده به نصرت‌الدوله و عباس میرزا (سالار لشکر)، فرزندان عبدالحسین میرزا فرمانفرما تعلق دارد. بیشتر این اسناد به املاک و دارایی‌های خاندان فرمانفرما مربوط است که چند فرمان با ارزش از شاهان قاجار، قباله‌های ازدواج و... را نیز شامل می‌گردد.